

Bij de voorplaat:
Ontmoeting
Gemengde techniek op papier, 65 x 44 cm
r.o. met monogram gesign.
Coll. S. Vogels, Arnhem

Foto rechts:
Ferdinand Zipper
Foto Henk Gerritsen, Oosterbeek

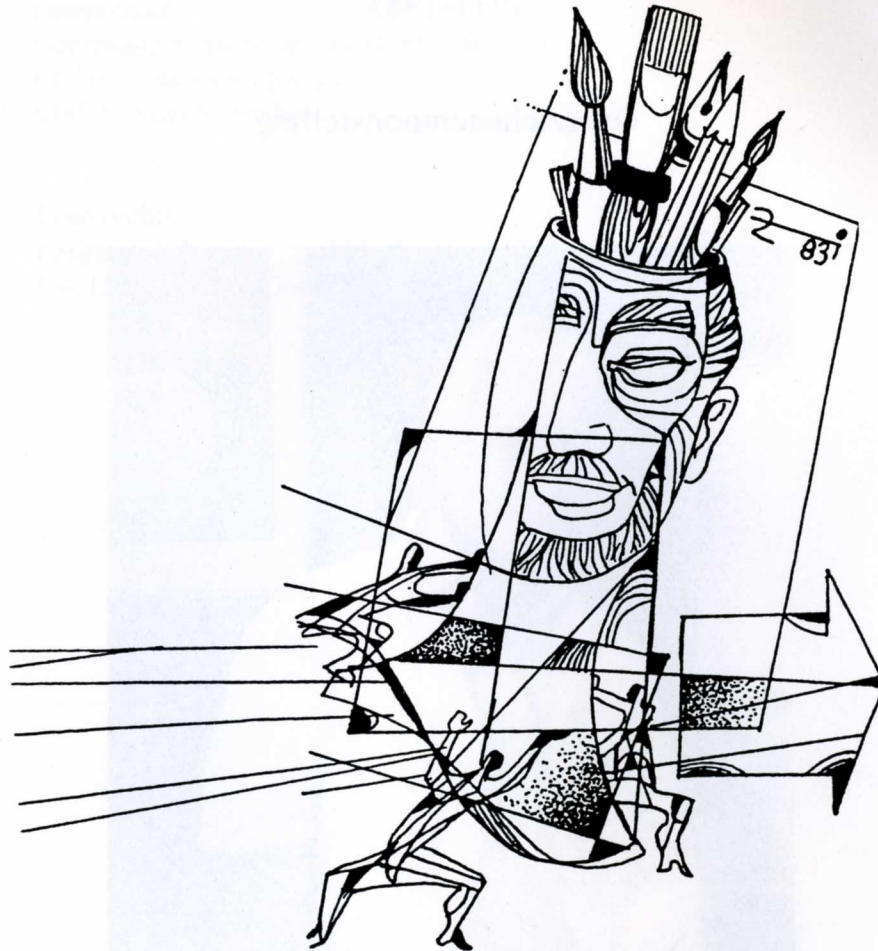
Uitgave: Lions Club Renkum
Museum Veluwezoom

Tevens verschenen in:
Schoutambt en Heerlijkheid, jg. 14, 2, 2000

FERDINAND ZIPPER 1911-1985

Overzichtstentoonstelling

Tekening door Ferd. Zipper op een verhuisbericht

Ten geleide

Voor u ligt een essay over de schilder/ontwerper Ferdinand Zipper (1911-1985). Het eerste artikel over leven en werk van de kunstenaar in volle breedte, van de hand van Marten Bol. De studie verschijnt ter begeleiding van de overzichtstentoonstelling van zijn oeuvre in kasteel Doorwerth.

Zipper is een Veluwezoomschilder van de 20^e eeuw. Echter geen Veluwezoomschilder in de traditionele zin, geen impressionistische landschapsschilder.

Hij woont en werkt een tijd lang, van 1964-1985, aan de Veluwezoom, in Arnhem en Oosterbeek. En ook betreft hij, soms, het landschap daarin. Maar dat staat niet centraal, eerder in wisselwerking met de erin verkerende mens. Die mens is het bindende en soms ook het verstorende gegeven, de mens in relatie tot alles rondom.

Zipper werkt die relatie op symbolische wijze uit, vooral in aquarellen en gouaches.

Naast schilder is de kunstenaar ook ontwerper.

Idee voor essay en tentoonstelling komen uit de boezem van de Lions Club Renkum, waarvan Zipper vanaf de oprichting een alom gewaardeerd lid is en waar hij vrienden vindt.

Die vrienden willen de herinnering aan hem en zijn kunstenaarschap levend houden. De Stichting Museum Veluwezoom vraagt, haar traditie volgend, belangstelling voor het werk van een belangwekkend artiest, ditmaal voor een schilder van de Veluwezoom, die nieuwe wegen zoekt.

Samen hopen zij, club en stichting, dat het essay Uw belangstelling voor de kunstenaar Ferdinand Zipper zal wekken en dat zijn werk op de tentoonstelling U vreugde zal verschaffen en tot nadenken zal stemmen.

G. Kalverla
President Lions Club Renkum

M.P.G. Derckx
Voorzitter Stichting Museum
Veluwezoom

Ferdinand Zipper (1911-1985)

Een veelzijdig kunstenaar

M. Bol

Zijn leven en het werk 'in opdracht'

Ferdinand Alfred Zipper wordt in 1911 te Dornbach bij Wenen geboren, in de nadagen van de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie. Hij groeit op in de roerige periode van de Eerste Wereldoorlog, met het uiteenvallen van de monarchie in 1918, gevolgd door het Interbellum met grote sociaal-economische onzekerheid en nieuwe oorlogsdreigingen.

In Oostenrijk volgt Zipper de opleiding aan de Kunstgewerbeschule, de latere 'Wiener Akademie für angewandte Kunst'. Die brede opleiding – met schilderen, tekenen, druktechnieken, houtsnijden, etsen, decorontwerpen – wordt in 1931 met hoge kwalificaties afgesloten. De jonge Zipper werkt dan een aantal jaren als assistent-decorontwerper bij het beroemde Wiener Burgtheater met o.a. regisseur Erwin Piscator en toneelleider Max Reinhardt. Hij werpt zich in die tijd op de vernieuwende bewegingen rond het ontwerpen van decors: de achtergrondprojectie m.b.v. beschilderde diapositieven. Artistiek (snelle en in elkaar overvloeiende decorwisseling) en economisch (transportbesparingen) van grote betekenis. Behalve voor het Wiener Burgtheater zijn er ontwerpen voor de Staatsoper en komt hij met zijn eerste geheel zelfstandige ontwerp voor de Wiener Volksoper.

In 1935 werkt de kunstenaar in Budapest en ook door de theaterwereld in Stockholm wordt hij geëngageerd.

Een keerpunt: de inlijving van Oostenrijk door de nazi's in 1938. Zipper heeft in die tijd opdrachten in Nederland, hij is er al eerder als 'Wanderbursche' in verband met het opzetten van zomerkampen ten behoeve van bijeenkomsten gewijd aan Krisjnamoerti. Opdrachten, o.a. van Cor van der Lugt Melsert voor opvoeringen in de Amsterdamse Stadsschouwburg. Ook bestaat er korte tijd een contact met Albert van Dalsum. Bij die opdrachten speelt Zippers expertise op het gebied van het vernieuwende decorontwerp zeker een rol. Zo ontwerpt hij voor de Gijsbrecht, Ibsens Peer Gynt (1939), Wagners Vliegende

Hollander; voor de balletten van Yvonne Georgi, Tsjaikovski's Notenkraaker (1939/40) en tenslotte voor de Bouwmeester-revue.

Zipper besluit, vanwege zijn werk hier, en door de politieke spanningen in Oostenrijk, in Nederland te blijven. Zijn kinderen worden hier geboren: Evelien, Nando, Juliette, Tatjana, Ferdinand jr.

Begin 1939 staat hij ingeschreven in de registers van Amsterdam, eind van dat jaar in Nieuwer-Amstel, het huidige Amstelveen. In de oorlogsjaren richt hij zich ook op ontwerpen voor de reclame wereld; zo werkt hij voor de reclamebureaus Advisa, De La Mar en Debussy. Voorts maakt hij tekeningen voor kinderboeken (Rendeltjes Vertelselboek door Jeannine de Jong en Snijder van Wissekerke, Amsterdam 1944) en illustreert jeugdboeken en stripverhalen van A. D. Hildebrand. Die laatste verschijnen in de jeugdbijlagen van het Parool. En verder stelt hij zijn grafisch talent in dienst van het verzet: o.a. het vervaardigen van illegale persoonsbewijzen. In 1945 zet Zipper zijn werkzaamheden voort in Amsterdam. In 1951 verkrijgt hij het Nederlanderschap.

De kunstenaar vertrekt in 1964 uit Amsterdam, weg uit de stad. Het leven, ingeklemd in beton, benaauwt hem. 'Ik heb een mooie plek gevonden, midden in het land', zegt hij. Dat is Oosterbeek. Er volgt een leven als 'vrij' kunstenaar en ontwerper, waaraan ook nog een docentschap tekenen en schilderen aan de Workshop (Van Spaenweg, Oosterbeek) en het Canisiuscollege in Nijmegen (1970-1976) wordt verbonden.

In die latere jaren ontstaat ook een belangrijke en vruchtbare samenwerking met Stadelmaier, Nijmegen, een atelier waar liturgische gewaden, kazuifels, stola's en wandkleden in minitieuws handwerk worden vervaardigd, naar ontwerp van kunstenaars. Zipper maakt voor dat bedrijf, in opdracht, talloze historische en religieuze ontwerpen in aquarel/gouache, die door Stadelmaier worden uitgevoerd in textiel, geborduurd en geleverd aan katholieke kerken in de Verenigde Staten van Noord-Amerika en Europa. Vooral in Amerika is men van de moderne, herkenbare ontwerpen van Zipper zeer gecharmeerd. Zo hangen er twee monumentale wandkleden van elk 2.35 x 4.50 m in de St. Matthews kerk in Hallandale (Florida), voorstellende de geschiedenis van Amerika en de verbreiding van het katholicisme. Vier kleinere zijn te vinden in de St. Maurice kerk van Fort Lauderdale (Florida): David spelend op de harp, Engelen, Miriam en Maria zingt het magnificat. De St. Louis kerk in

Miami bezit drie lange smalle kleden (0.48 x 1.15 m): St. Louis, Mozes en Abraham. Tenslotte Buffalo (State of New York) met twee kleden (geschiedkundige en agrarische thema's; algemene en religieuze educatie) en Philadelphia (Christus Koning).

In Nederland bevindt zich een kruisweg; er hangen acht staties in de kapel van het Schippersbejaardentehuis, thans Verzorgingscentrum dr. Engelsoord te Maasbracht.

In 1977 betreft Zipper een etage in Arnhem, die hij al sinds 1974 als atelier gebruikt. Vanaf deze tijd maakt hij reizen naar Bangla Desh, Indonesië (1981) en India, waarvan het werk getuigt. In 1983 vinden wij hem terug op zijn oude adres in Oosterbeek.

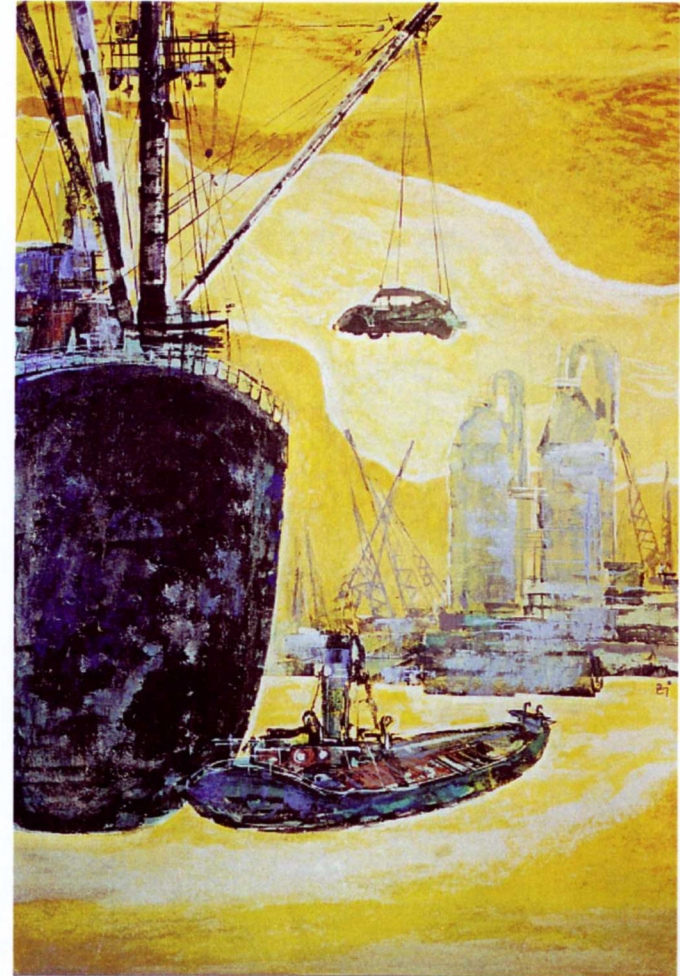
Oostenrijk is hij intussen steeds blijven bezoeken. Ferdinand Zipper sterft in 1985, tijdens zo'n verblijf bij Bruck an der Mur, te midden van zijn geliefde bergen. Een waar kunstenaar, sportief tot op hoge leeftijd, een uiterst charmant en aimabel mens. In Nederland is hij gecremeerd.

Het 'vrije' werk

Om Ferdinand Zipper een plaats te geven in de kunstgeschiedenis moeten wij terug naar Oostenrijk. Zijn werk sluit aan bij de 'Symbolisten'. Tijdens zijn opleiding aan de 'Wiener Akademie für angewandte Kunst' moet hij welhaast in aanraking zijn gekomen met werken uit de stijlperiode van de 'Wiener Sezession' rond 1900 met o.a. Gustav Klimt en Ferdinand Hodler.

Deze stijl – meer algemeen Jugendstil, Art Nouveau- is een reactie op het impressionisme, met zijn uitdrukkelijke aandacht voor het uiterlijk, terwijl bij de 'Wiener Sezession' het innerlijke, de gevoelsbeleving van de kunstenaar, het verbeelden van de innerlijke werkelijkheid, op de voorgrond treedt. Het werk toont symbolische composities, met vereenvoudigde, vlakke, lineaire tekening en een ingehouden koloriet.

De beweging richt zich niet alleen op de beeldende kunsten, maar ook op de toegepaste kunst, kunstnijverheid en architectuur. De stijlperiode van de 'Wiener Sezession' vindt later een zekere voortzetting bij 'Der Blaue Reiter' in München, met o.a. Kandinsky en Marc: lyrisch, harmonieus werk in zachte tint, en bij de Nederlandse symbolisten: Jan Toorop, Van Konijnenburg, Thorn Prikker.

Reclameontwerp voor Volkswagen
Aquarel/gouache, 53 x 36.5 cm
r.o. met monogram design.
Coll. F.M.N. Zipper, Amsterdam

